

KAREL VAN LOTHARINGEN

Op 27 april jongstleden was het precies 250 jaar geleden dat Karel van Lotharingen (Charles de Lorraine), in naam van Maria-Theresia, de gebruikelijke eed aflegde op de Vrijdagmarkt.

Een gelegenheid, dachten wij, om eens een duik van twee en halve eeuw in het verleden te doen.

Wij volgen daarbij onze vertrouwde gids Pierre Kluykens.

Zoals steeds, herpubliceren wij hier een van zijn ontelbare artikels met de vriendelijke toestemming van de familie Kluykens.

Karel van Lotharingen kreeg zijn standbeeld te Brussel, maar nog andere steden, en niet het minst Gent, hadden het aandenken aan de meest populaire landvoogd der Nederlanden met brons of marmer mogen vereeuwigen.

Indien de regering van Maria-Theresia, ondanks een tijdelijke Franse bezetting, als een tijdperk van voorspoed en geluk aangeschreven bleef en indien de Theresiaanse periode nog heden algemeen als een van de zeldzame tussenpauzen van rust en vrede in de bewogen geschiedenis van onze ge-

westen doorgaat, is zulks wel in hoofdorde te danken aan het wijs beleid van de landvoogd Karel van Lorreinen die zijn taak niet opvatte als een vervelende administratieve karwei waarbij men enkel gedwee de bevelen en instructies van het centraal gezag uitvoert, maar integendeel dit gezag trachtte te overtuigen van de noden en behoeften van onze bevolking.

Toen op een bepaald ogenblik sommige raadslieden van de keizerin, om hare gunst te verdienen, haar aanraadden de privilegiën van ons volk, meer bepaald die van Brabant, in te krimpen, aarzelde Karel geen ogenblik om tegen die zienswijze op te komen en zijn schoonzuster de taal van het hart en van het gezond verstand te spreken: "Het grootste dezer provinciën, schreef hij haar confidentieel, is dat zij te ver van Wenen verwijderd zijn om voldoende gekend te worden. Zij die er aan Uwe Majesteit verslag over moeten uitbrengen, menen ze te kennen, maar zij kennen ze niet en zijn volledig tegen haar ingenomen. Ik durf U zeggen dat deze Gewesten zeer gemakkelijk kunnen bestuurd worden, want met zachtheid en de minste goedheid welke Uwe Majesteit hen wil betonen, mag zij verzekerd zijn hier al te bekomen wat Zij wil. Doch om zich te laten gelden, verkiezen de meeste ministers willekeurig te regeren; ziedaar wat in dit land vele zaken en plannen dwarsboomt".

Dat was een taal die in die periode van absolutisme, toen de belangen en wensen van het volk niet eens in aanmerking kwamen, niet elke dag werd gesproken, zeker niet door de vertegenwoordiger van een vreemde mogendheid.

Hetgeen zijn voorgangers met geweld en bedreiging niet hadden kunnen bekomen, wist Karel reeds na enkele weken met inschikkelijkheid en direkt contact met de bevolking te bereiken.

Helaas het regentschap van Karel van Lotharingen dat in zo gunstige en hoopvolle voorwaarden was gestart, werd brutaal onderbroken door de Oostenrijkse Erfopvolgingsoorlog.

Pas enkele dagen na de vreugdebedrijven te Gent en de triomfantelijke Blijde Intrede, rukten Lodewijk XV en Maurits van Saksen aan het hoofd van een 80.000 man sterk leger Vlaanderen binnen zonder op ernstige tegenstand van de Oostenrijkse troepen te stuiten: Kortrijk werd op 13 mei ingenomen, Ieper op 25 juni, Veurne op 11 juli 1744.

Een afleidingsmaneuver van de Oostenrijkers in Elzas-Lotharingen en de ziekte van de Franse koning brachten Gent een tijdelijke redding doch het was slechts uitstel tot de volgende lente toen het Frans offensief met hernieuwde krachten tegen Vlaanderen werd ingezet.

Het Anglo-Bataafs leger dat onder bevel stond van de hertog van Cumberland werd op 11 mei 1745 te Fontenoy in de pan gehakt: 6.000 Engelsen konden de afslachting ontkomen en zich oostwaarts terugtrekken om het strategisch knooppunt Gent te dekken en te beschermen.

Het lot zou hen echter andermaal bepaald ongunstig zijn: een mirakel had ze te Fontenoy de dans doen ontspringen doch voor de poorten van Gent werden zij te Melle verrast en op de vlucht gedreven.

Twee dagen later, op 11 juli, drongen de Fransen met een domme en belachelijke list, waaraan zelfs roomverse rekruten zich niet hadden mogen laten beetnemen, Gent binnen en zonder een schot te lossen maakten zij zich meester van de hoofdstad van Vlaanderen.

Toen begon een van de verschrikkelijkste bezettingen welke de Arteveldestede in haar eeuwenlange geschiedenis kende; zij duurde meer dan drie jaar. Op 18 oktober 1748 werd de Vrede van Aken ondertekend waarbij Maria-Theresia de Nederlanden kon behouden, maar toen de Fransen op 28 januari 1749, ingevolge de bepalingen van het Vredesverdrag Gent en Vlaanderen ontruimden, was het land financieel en economisch volledig ten onder gegaan: de militaire opeisingen, de geldelijke lasten, de plunderingen hadden het land voor lange jaren geruïneerd en verlamd, maar dat alles vergat de Gentse bevolking toen de Oostenrijkse troepen hun intrede deden en toen zij eindelijk op 17 mei 1749 de immer glimlachende en gulhartige gouverneur, Karel van Lorreinen, mocht begroeten.

Het werd een triomfantelijk onthaal, wellicht minder luisterrijk en somptueus dan in 1744, maar ditmaal was er vreugde in alle harten.

Voor de goede hertog moet de overweldigende ovatie van het Gentse volk een zoete balsem geweest zijn op de herinnering aan zovele aftochten en nederlagen welke hij in de afgelopen jaren had gekend. Zijn moed en zijn zelfverloochening hadden niet volstaan in de strijd tegen de geduchte Maurits van Saksen en de doortrapte Frederik de Grote. Karel was een uitstekend soldaat, een dappere krijger, maar een povere strateeg die van verrassingsaanvallen, omsingelingen en schijnmaneuvers weinig of niets afwist.

Het volk van Gent juichte hem nochtans als de bevrijder, als een god toe, misschien wel omdat het wist dat hij zo weinig lauweren op het slagveld had geogst en dat zijn moed niet werd beloond.

Karel zou die ontvangst nooit vergeten. Beter dan wie ook wist hij dat hij de man van de vrede was en dat enkel in jaren van rust en peis zijne hoedanigheden tot hun volle recht konden komen.

Geen taak was hem te zwaar om onze verarmde en zo diep getroffen gewesten uit de nood te helpen; met vaderlijke hand en hart trachtte hij de politiek van Maria-Theresia met de belangen van de Nederlanden te verzoenen. Wanneer de lasten dreigden te zwaar te zullen wegen, was hij de advocaat van ons land te Wenen en menigmaal wist hij het pleit te winnen.

Nog eenmaal, want Karel's interesse ging naar alle steden en dorpen, mochten de Gentenaren hun goede landvoogd triomfantelijk onthalen. Het was in 1752 en sedert lange maanden wist men dat de hertog drie prachtige prijzen had uitgelooft voor de reusachtige schieting welke het aloude gild van Sente

Joris op de Kouter, de twaalfde dag van juni zou inrichten.

De drie koninklijke prijzen werden dra zes "extra schoone gevrochte stucken silver-werck".

Het Gild gaf zijn laatste centen uit om van deze schieting iets enigszins te maken. Aan de ingang van het lokaal herinnerde een reusachtige triomfboog aan de grote beschermer "Leeft lang gelukkig, Hertog van Lorreyne, luyster van ons Hooft-gilde", "Geeft danckseggingen aen Carolus over syne gaeven".

Gans de stad begeleidde de toverachtige kleurstoet van schutters uit alle gilden en steden, van de Vrijdagmarkt naar de Kouter, waar de beste schutters uit Vlaanderen om het meesterschap en de koninklijke prijzen streden. Vuurwerk, algemene verlichting en 's anderdaags een prachtig feestmaal besloten deze historische schieting.

Op dit feestmaal werd ook besloten dat afgevaardigden van het Gild zich naar Brussel zouden begeven om Karel te bedanken en hem een kruisboog aan te bieden.

Wat stond er Karel nog te doen? Beloven zelve met die prachtige kruisboog naar de hoofdvogel op de Kouter te komen schieten. In gemeen overleg werd de datum van 10 september uitgekozen ten einde de gildebroeders toe te laten de nodige schikkingen te treffen.

Er was weliswaar geen geld meer in kas, doch voor een schieting waaraan de landvoogd zou deelnemen, moesten er centen gevonden worden. Het gild ging een lening aan en stak zich zo diep in de schulden dat het haast de genadeslag werd voor St.-Joris.

Daags voor de schieting arriveerde Karel van Lotharingen geestdriftig onthaald door de ganse bevolking. Na de nacht doorgebracht te hebben in de St.-Pietersabdij, schouwde hij de prachtige Kavalkade die stoetsgewijze midden een zee van volk naar de Kouter opmarcheerde; hij zelf nam plaats in de stoet naast de bestuursleden van het Gild.

In een briljante evocatie van zijn verleden, had het gild met tientallen praalwagens en de leerlingen van de Paters Augustijnen, de weldoeners van het gild, de keizers, koningen, prinses en prinsessen uitgebeeld die in de loop der eeuwen hunne steun en bescherming aan het St.-Joris-gild hadden verleend; aller aandacht en bewondering gingen echter naar de grote door zes paarden getrokken praalwagen, waarmede hulde aan Maria-Theresia werd gebracht:

"Theresia die is soo hoog in Deugt geklommen

"Dat alle deugt in haer schynt 't hebben plaetsgenomen:

"S'Is Pallas naer 't gemoedt, een Juno in haar praecht.

"Naert 't lichaem is sy weert dat men haar Venus acht."

Ook de Kouter bood een toverachtig uitzicht en was allerrijklijkst versierd geworden.

"Neemt gunstig aen o Prins, den Pijl U toegebracht

"Van eene Maegt en haelt den Vogel uyt de locht", rijmde een meisje terwijl zij Karel de pijl overhandigde. Haar wens ging ogenblikkelijk in vervulling, want de landvoogd na de boog gespannen te hebben en scherp te hebben gemikt, schoot de hoofdvogel af!

Zelden steeg op de Kouter een zo luide kreet op als op het ogenblik dat de duizendkoppige massa de hoofdvogel zag neerzigen na het zegevierend schot van de hertog, een kreet die een minutenlange ovatie werd toen de oude koning van het Gild zijn doorluchtige opvolger het koninklijk hals-snoer overhandigde.

De historische handboog en pijl zijn heden nog in ons Museum der Byloke bewaard.

Karel van Lorreinen moest op dat ogenblik in een prachtkonditie verkeren, want na 's avonds lekker gefeest te hebben met de gildebreeders, trok hij daags nadien naar Brugge, waar hij zich andermaal onderscheidde door met "een sevenste scheute" een van de drie vogels af te schieten: "Niet Carel door geluck maer konste zegenpraelt,

"Hij heeft de tweede mael den vogel afgehaelt"!

Zo was Karel van Lorreinen, zo bleef hij tot zijn laatste levensdag: joviaal, vriend van arm en rijk, geduchte schutter en jager, beschermer van de kunsten, vader van het volk.

In enkele maanden treurde en weende het volk der Nederlanden om het eeuwig heengaan van de keizerin en de landvoogd, twee populaire figuren die van de Theresiaanse periode een oase van vrede en geluk hadden gemaakt.

Pierre KLUYSKENS
